

Taalwetgeving: instrument of hinderpaal?

De taalwetgeving is voor de ene het fundament van het Belgische samenleven, voor de andere een onaangepaste regeling in een internationale context. Maar hoe gaat een gemeente om met een goedmenende anderstalige voor het loket? Is ieder woord Frans op het gemeentehuis als vloeken in de kerk? De taalwetgeving hoeft niet verwarrend te zijn voor een lokaal bestuur dat de basisregels kent en weet waar hulp te vinden is.

THOMAS LEYS

Een stad die duizenden buitenlandse toeristen ontvangt, heeft een andere visie op de taalwetgeving dan een gemeente uit de Vlaamse rand die haar Nederlandstalig karakter benadrukt. Dat is evident. Maar de wetgeving op het gebruik van de talen in bestuurszaken, die vijftig jaar geleden vaste vorm kreeg, is een richtsnoer waarbij het lokale bestuur de marges beter niet overschrijdt. Omdat taal alomtegenwoordig is, is het echter niet altijd gemakkelijk om te bepalen wat nu precies de regel is.

De Belgische Grondwet erkent de taalvrijheid. Dat betekent dat de overheid niet kan bepalen welke taal burgers in het private rechtsverkeer kunnen of moeten gebruiken. Een gemeentelijk reglement kan het taalgebruik van de inwoners dus

niet regelen. Zo moet een bedrijf wel in het Nederlands communiceren met de overheid en met haar werknemers. Maar tegenover klanten is het taalgebruik vrij. Anderstalige reclame of dienstverlening kan dan wel frustrerend zijn, maar juridisch kan de overheid er niets tegen ondernemen.

Anders is het gesteld met de openbare diensten op alle niveaus. Niet enkel het gemeente- en OCMW-bestuur moeten hier de taalwetgeving naleven. Ook gemeentelijke vzw's, autonome gemeentebedrijven, concessiehouders, politiediensten of gemeentelijk onderwijs zijn eraan onderworpen. En wanneer een bestuur externen inzet, bijvoorbeeld in het kader van een overheidsopdracht, dan moet het erover waken dat die de principes van de

taalwetgeving naleven. Een bestuur kan zijn verantwoordelijkheid dus nooit op anderen afschuiven.

Hier spreekt men Nederlands

Het basisprincipe van de taalwetgeving is eenvoudig: het Nederlands is de bestuurstaal in Vlaanderen. Dat betekent dat de overheid die taal in al haar communicatie gebruikt. Het is een garantie dat de burger altijd in het Nederlands bij publieke diensten terecht kan en nooit voor een ambtenaar of dienstverlener hoeft te staan die hem niet begrijpt. Zonder taalwetgeving keren we terug naar de tijd waar rechters, legerofficieren en hogere ambtenaren geen woord van de volkstaal verstonden, met alle onrechtvaardige gevolgen van dien. Vandaag is het Nederlands een onontbeerlijke sleutel tot maatschappelijke participatie.

Wie iets nodig heeft van een lokaal bestuur in Vlaanderen, gebruikt dus het Nederlands, zowel voor schriftelijke als voor mondelinge communicatie. Het is echter een misvatting dat de ambtenaar aan het loket geen woord Frans of Engels mag spreken. Zo mag een openbare dienst inwoners van buiten Vlaanderen in de eigen

taal te woord staan. Iemand uit Anderlecht, Namen of Parijs die de Nederlandse taal niet machtig is, mag dus in het Frans worden geholpen. En een Amerikaans bedrijf dat overweegt zich hier te vestigen, kan bijvoorbeeld schriftelijk uitleg in het Engels krijgen van het gemeentebestuur. Dat zogenaamde hoffelijkheidsprincipe is een mogelijkheid, maar geen verplichting. Er bestaat dus geen recht op andersstalige dienstverlening.

Andere talen: met mate

Toeristische centra maken gebruik van de mogelijkheid om meertalige mededelingen voor toeristen te verspreiden. Daarbij is wel een beslissing van de gemeenteraad vereist die dan aan de Vaste Commissie voor Taaltoezicht wordt gezonden. Dat is een federale toezichtsinstansie die over de toepassing van de taalwetgeving waakt. De meeste kustgemeenten hebben al gebruik gemaakt van deze procedure. De mededelingen moeten altijd minstens in het Nederlands, Frans én Duits. Een loutere vertaling in het Engels of Frans volstaat niet.

Een bijzondere categorie gemeenten in Vlaanderen zijn de faciliteitengemeenten. Daar kunnen de inwoners vragen om overheidstransacties in het Frans te regelen. Naast de zogenaamde randgemeenten in de Vlaamse rand rond Brussel (Wemmel, Sint-Genesius-Rode, Linkebeek, Drogenbos, Wezembeek-Oppem en Kraainem) zijn er in de rest van Vlaanderen nog zes zogenaamde taalgrensgemeenten met faciliteiten voor Franstaligen (Voeren, Spiere-Helkijn, Ronse, Herstappe, Bever en Mesen). In het lokale bestuur zelf is het Nederlands de enige toegelaten taal.

Daarbij moeten de gemeenten rekening houden met de rondzendbrieven (van Peeters, Martens en Keulen). Die bepalen dat faciliteiten geen automatisme zijn, maar dat de inwoners die telkens moeten aanvragen. Sinds kort is daar de rondzend-

brief-Bourgeois bijgekomen. Die verbiedt gemeenten een register betreffende taalvoorkeur bij te houden. Een 'taalhomogene' Vlaamse gemeente moet zelf nooit faciliteiten toekennen. Maar een intergemeentelijk samenwerkingsverband waartoe een faciliteitengemeente behoort, moet er dan weer wel voor zorgen dat zij de faciliteiten garandeert.

Het is een misvatting dat de ambtenaar aan het loket geen woord Frans of Engels mag spreken.

Naast de wettelijke mogelijkheden voor het gebruik van andere talen hebben de toezichtsinstansies geoordeeld dat in sommige situaties het beperkte gebruik van vreemde talen ten aanzien van anderstaligen uit het eigen taalgebied geoorloofd is. Deze uitzondering is niet in de wet zelf geregeld. De criteria zijn strikt. Zo moet het gaan om uitzonderlijke communicatie met een specifiek doelpubliek zoals waar je in de gemeente taallessen of de integratiedienst kunt vinden. Daarbij is de boodschap altijd minstens ook en eerst in het Nederlands en is het verplicht te vermelden dat het om een vertaling gaat.

Eerste hulp bij taalvragen

Wie te losjes omspringt met de taalwetgeving dreigt in de problemen te komen: bij de hogere overheid, bij de toezichtsinstansies op het gebied van taalwetgeving of in bijzondere gevallen zelfs bij de rechter. Iedere burger kan immers met taalklachten terecht bij de Vaste Commissie voor Taaltoezicht die een onderzoek instelt en in een advies stelt of de klacht gegrond is. Hoewel het niet juridisch bindend is, kan een advies een ernstige politieke blamage betekenen voor het bestuur dat de taalwetgeving niet heeft nageleefd.

Omdat de taalwetgeving veel vragen oproept, heeft de Vlaamse Regering in 2002 het Steunpunt Taalwetwijzer opgezet. Het geeft advies aan particulieren, organisaties en overheden over de taalwetgeving in Vlaanderen en Brussel. Neem het geval van een Oostenrijker die niet kan begrijpen dat zijn gemeente geen attest van gezinssamenstelling in het Duits kan afleve-

ren dat hij nodig heeft voor zijn pensioen. De Taalwetwijzer kan hem informeren dat hij bij de gouverneur van Luik gratis een Duitse vertaling kan krijgen. Een lokale ambtenaar kan een meertalige campagne voorleggen, waarbij de Taalwetwijzer bekiijkt of ze aan alle regels voldoet.

De Taalwetwijzer speelt een preventieve rol doordat onzekere overheden of organisaties geen risico's hoeven te nemen. De Taalwetwijzer geeft een onpartijdig, snel en gefundeerd antwoord met verwijzing naar wetgeving en andere bronnen indien nodig. De Taalwetwijzer behandelt taalklachten niet rechtstreeks, maar geeft aan waar problemen kunnen worden gesignaleerd en ondersteunt benadeelden. Ook betreffende de andere domeinen van de taalwetgeving, zoals het bedrijfsleven of gerechtszaken, beschikt de Taalwetwijzer over de nodige expertise.

Thomas Leys is jurist van het Steunpunt Taalwetwijzer van de Vlaamse overheid

Het Steunpunt Taalwetwijzer is telefonisch bereikbaar via de Vlaamse Infolijn 1700 of via taalwetwijzer@vlaanderen.be. Op www.taalwetwijzer.be staan vaakgestelde vragen en een brochure over taalwetgeving die gratis te bestellen is.

Mechelen 5 oktober, Harelbeke 18 november en Geel 30 november De taalwetgeving voor lokale besturen

In deze VWSG-opleiding bespreken we de regels waaraan een bestuur zich moet houden vanuit de praktische ervaringen waarmee medewerkers te maken hebben. Het gaat dan onder meer over het taalgebruik aan het loket, in correspondentie, in brochures, in contacten met andere diensten of in de omgang met burgers of organisaties die de Nederlandse taal niet machtig zijn. Tijdens deze interactieve vorming wordt vertrokken van vragen die de deelnemers vooraf hebben doorgestuurd naar roel.verlinden@vwsug.be.

www.vwsug.be (kalender)